

РОЗВИТОК ІНФРАСТРУКТУРИ ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ

*Проаналізовано та обґрунтовано напрями розвитку інфраструктури
продовольчого ринку в контексті сучасної аграрної політики*

Постановка проблеми. Світові процеси що відбуваються на міжнародному ринку продовольства вимагають активізації в кожній країні ефективних засобів просування продукції від виробника до споживача. Така необхідність обумовлена з однієї сторони посиленням ступеня конкурентної боротьби, активізацією західними країнами експансіоністської політики, а з іншої вирішенням питання продовольчої безпеки за рахунок потенціалу країни. В зв'язку з цим виникає нагальна потреба в обґрунтуванні заходів протидії негативним процесам шляхом розробки напрямків дієвої аграрної політики орієнтованої на наближення продавців з покупцями. Зближення суб'єктів має відбуватися максимально швидко. Оскільки ринок продовольства функціонує в просторі і часі. Зволікання в часі і просторі відображається на втраті не тільки зовнішніх, але й внутрішніх сегментів продовольчого ринку. Тому важливого значення набуває дослідження питання формування стану та розвитку інфраструктури ринку продовольства з врахуванням стратегічних пріоритетів аграрної політики.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми розвитку інфраструктури продовольчого ринку та аграрної політики висвітлені у працях Гайдуцького П.І. [1], Дем'яненка С. [2], Міщенко Н.М. [3], Мороза В.В. [4]. Разом з тим, результати їх досліджень розкривають окремо концептуальні аспекти аграрної політики та окремо інфраструктури аграрного ринку, що не дозволяє повною мірою обґрунтувати синтезовані напрями аграрної політики у взаємозв'язку з підсистемою продовольчого ринку, а отже досягнути максимального ефекту від її впровадження. В зв'язку з цим виникає необхідність у дослідженні даного питання з врахуванням комплексного та системного підходу, як основи конструктивного обґрунтування синергетичного ефекту в результаті поєднання аспектів сучасної аграрної політики та інфраструктури продовольчого ринку.

Метою дослідження є аналіз та обґрунтування розвитку інфраструктури аграрного ринку в контексті сучасної аграрної політики.

Результати досліджень. Інфраструктура продовольчого ринку має величезну кількість елементів кожен з яких відіграє відповідні допоміжні функції. Проте найбільш вагомим серед них є біржі. На біржах укладається переважна кількість угод. Тому за останні 10 років відбулося бурхливе збільшення кількості бірж в Україні (табл. 1).

Таблиця 1. Кількість бірж в Україні на початок року, одиниць

Види бірж	Роки							2005 р. до 1995 р., разів
	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	
Всього зареєстровано	91	365	386	429	459	493	458	5,0
з них:								
агропромислових	8	28	31	32	31	34	30	3,8
універсальних	23	88	97	113	118	119	115	5,0
товарних і товарно-сировинних	24	146	157	176	201	227	244	10,2
фондових та їх філій	14	26	27	27	27	29	19	1,4
інших	22	77	74	81	82	84	50	2,3

Дані табл. 1 свідчать, що у 2004 р. проти 1995 р. збільшилася кількість бірж в Україні у 5,0 разів, з них – агропромислових у 3,8 рази, універсальних у 5,0 рази, товарних і товарно-сировинних у 10,2 рази, фондових та їх філій у 1,4 рази, інших у 2,3 рази. Стрімке збільшення бірж позначилося на збільшенні обсягу укладених на біржах України угод у 1995-2004 рр.

За даними табл. 2 можна зробити висновок, що у 2004 р. порівняно з 1990 р. збільшився обсяг укладених на біржах України угод з 544 до 15673,8 млн. грн, або у 28,8 рази.

Таблиця 2. Обсяг укладених на біржах України угод, мільйонів гривень

Угоди	Роки						2004 р. до 1995 р., разів
	1995	2000	2001	2002	2003	2004	
Всього	544,0	3544,9	8211,5	9519,8	12742,2	15673,8	28,8
з них:							
сільськогосподарська продукція	220,8	989,7	4005,4	6526,1	8477,5	9098,4	41,2
транспортні засоби	41,0	193,4	368,2	311,2	479,7	359,4	8,8
сільськогосподарські машини	...	...	...	...	...	9,4	—
паливо	2,8	290,6	334,1	1938,2	2655,0	2301,2	821,9
продукти харчування	5,3	62,8	73,3	39,6	191,9	376,3	71,0
цінні папери	5,5	1382,9	2951,8	249,3	350,5	2394,9	435,4
послуги	0,3	28,9	52,9	94,6	21,3	67,8	226,0
нерухомість	257,5	380,9	294,6	221,4	208,7	255,5	99,2
земельні ділянки	0,1	0,3	0,5	0,3	10,3	4,0	40,0
інші види	7,8	69,5	87,0	108,2	268,3	608,8	78,1

В розрізі укладених угод за цей період також відбулися суттєві зміни. Так, у 2004 р. збільшився обсяг угод на: сільськогосподарську продукцію у 41,2 рази, транспортні засоби у 8,8 рази, паливо у 821,9 рази, продукти харчування у 71,0,

цінні папери у 435,4 рази, послуги у 226,0 рази, нерухомість у 99,2 рази, земельні ділянки у 40,0 разів, інші види у 78,1 рази. Як наслідок збільшилося при цьому надходження сільськогосподарських культур на підприємства, що займалися їх зберіганням та переробкою в Україні, у тому числі зернових культур (табл. 3).

Таблиця 3. Надходження зернових культур на підприємства, що займалися їх зберіганням та переробкою в Україні, тисяч тонн

Надходження зернових	Роки			2004 р. у % до 2002 р.
	2002	2003	2004	
Усі підприємства	16412	13056	19571	119,2
у т.ч. підприємства, що займалися:				
зберіганням зерна	8629	5544	10182	118,0
переробкою зерна	7783	7512	9389	120,6
Надійшло з загального обсягу за видами культур:				
пшениця	10350	5879	9410	90,9
жито	994	774	940	94,6
кукурудза	1274	3191	4448	349,1
ячмінь	3151	2551	3856	122,4
овес	127	176	174	137,0
просо	26	79	93	357,7
гречка	159	183	186	117,0
рис	14	24	26	185,7
зернобобові	213	128	262	123,0
Надійшло з загального обсягу від:				
сільськогосподарських підприємств	7204	4333	9409	130,6
господарств населення	347	303	220	63,4
інших господарських структур	8861	8420	9942	112,2

Дані табл. 3 свідчать, що у 2004 р. порівняно з 1990 р. збільшився обсяг надходження зернових культур на підприємства, що займалися їх зберіганням та переробкою в Україні на 19,2 %, у т.ч. на підприємства, що займалися зберіганням зерна на 18,0 %, переробкою зерна на 20,6 %. При цьому надходження з загального обсягу зменшилося лише по пшениці (9,1 %), житу (5,4 %), а по решті культур навпаки. Так, за цей період воно підвищилося по кукурудзі на 249,1 %, ячміню на 22,4 %, вівсу на 37,0 %, просу на 257,7 %, гречці на 17,0 %, рису на 85,7 %, зернобобовим на 23,0 %. Крім того, важливо відмітити, що надходження з загального обсягу від сільськогосподарських підприємств підвищилося на 30,6 %, інших господарських структур – на 12,2 %, а від господарств населення знизилося на 36,6 %.

Результати досліджень чітко вказують на необхідність розвитку інфраструктури продовольчого ринку в першу чергу відносно сільськогосподарських підприємств, інших господарських структур, однак не господарств населення. Розвиток інфраструктури продовольчого ринку відносно великотоварних виробників повинен переважати над господарствами населення виходячи з наступних моментів: великотоварне виробництво має потенціал до вирішення проблеми продовольчої безпеки України; незацікавленість господарств населення у суттєвому збільшенні виробництва продукції; економія

транспортно-заготівельних витрат при укладанні угод з великотоварними виробниками, а отже покращання конкурентоспроможності окремих галузей аграрного сектору внаслідок зниження собівартості 1 ц реалізованої продукції; можливість отримати якісну сировину та виробляти продовольчі товари в межах вимог багатовекторної торгівельної угоди ГАТТ/СОТ; можливість прискорити розширення виробничих потужностей вітчизняних підприємств, що пов'язані з ринком продовольства через фінансову, технічну, виробничу, конструкторську, наукову сфери; менший термін окупності понесених витрат; вищий економічний ефект від впровадження комплексу заходів направлених на інтенсифікацію виробництва, як одного з важливих стратегічних пріоритетів розвитку сучасного світового сільського господарства. Крім того, сучасна інфраструктура ринку продовольства має бути прозорою відносно всіх його суб'єктів. А тому не потрібно на державному рівні акцентувати увагу на розвиток принципово нових елементів інфраструктури через фінансову та управлінську призми. Потрібно забезпечити ефективне функціонування вже існуючих елементів інфраструктури. Стратегічним пріоритетом держави при цьому має стати скорочення кількості елементів маркетингової інфраструктури під час реалізації аграрної сировини до кінцевого споживача у вигляді продовольчих товарів.

Висновки. За 1995-2004 рр. відмічається позитивна тенденція у розвитку інфраструктури продовольчого ринку, зокрема суттєво збільшилася кількість бірж та обсяг укладених на них угод. Подальший розвиток інфраструктури аграрного ринку має відбуватися в органічній єдності з аграрною політикою, яка повинна при цьому базуватися на наступних основних напрямках: формування інфраструктури продовольчого ринку в першу чергу відносно великотоварних виробників, а не господарств населення та скорочення кількості елементів маркетингової інфраструктури під час реалізації аграрної сировини до кінцевого споживача у вигляді продовольчих товарів.

Перспективи подальших досліджень: обґрунтування теоретико-методологічних напрямків розвитку інфраструктури продовольчого ринку в контексті сучасної світової аграрної політики, розробка концептуальних підходів щодо пропорційності функціонування інфраструктури продовольчого ринку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Гайдуцький П.І.* Україні потрібна нова аграрна політика // Економіка АПК. – 2005. – № 10. – С. 3-7.
2. *Дем'яненко С.* Аграрна політика України та її стратегія: напрями розбудови // Пропозиція. – 2004. – № 7. – С. 24-28.
3. *Міщенко Н.М.* Формування інфраструктури ринку сільськогосподарської продукції // Економіка АПК. – 2004. – № 5. – С. 115-121.
4. *Мороз В.В.* Розвиток ринкової інфраструктури в АПК // Економіка АПК. – 2001. – №3. – С. 82-85.